

Jerzy Kosiewicz

Humanistyczna teoria sztuk walki

Idō - Ruch dla Kultury : rocznik naukowy : [filozofia, nauka, tradycje wschodu, kultura, zdrowie, edukacja] 5, 219-221

2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Humanistyczna teoria sztuk walki / Humanistic theory of Martial Arts¹

Wojciech J. Cynarski, *Teoria i praktyka dalekowschodnich sztuk walki w perspektywie europejskiej* [Theory and practice of Oriental Martial Arts in European perspective], Wyd. UR, Rzeszów 2004, ss. 418.

Ukazała się książka, którą nazwać możemy wykładem teorii dalekowschodnich sztuk walki w ujęciu zaproponowanym przez dra W. J. Cynarskiego. Jest to ujęcie holistyczne, różnorodne wymiary i aspekty azjatyckich systemów samoobrony i psychofizycznego samodoskonalenia.

Wojciech Jan Cynarski jest od wielu lat badaczem sztuk i sportów walki, znanym specjalistą, autorem licznych naukowych publikacji na ten temat, a także ekspertem – praktykiem zwłaszcza japońskich tradycji w tym zakresie, posiadaczem wysokich stopni mistrzowskich (m.in. 6 dan w *jūjutsu*, 4 dan w *aikijutsu* i w karate). Skłonność do ujęć systemowych i interdyscyplinarnych wynikać może u Cynarskiego z jego kilkukierunkowego wykształcenia – inżynierskiego, pedagogicznego, trenerskiego, socjologicznego. Autor stosuje metodę obserwacji uczestniczącej, korzystając ze swych bezpośrednich doświadczeń zawodnika i trenera, działacza i sędziego sportowego, osoby studiującej klasyczne style i szkoły sztuk walki w Europie i w Japonii. Monografia *Teoria i praktyka dalekowschodnich sztuk walki w perspektywie europejskiej* stanowi uwienczenie dłuższego etapu penetracji badawczych i wyraz dojrzałej już teoretycznej eksplikacji oraz interpretacji wielu zagadnień.

Praca składa się z trzech głównych części. Pierwsza poświęcona jest metodologii w teorii sztuk walki, druga – założeniom ontologicznym i epistemologicznym, trzecia natomiast – analizom z gruntu antropologii kulturowej i interpretacji wymiarów społecznych w teorii dalekowschodnich sztuk walki. Całość kończy *Podsumowanie* oraz *Posłowie* poświęcone popularnej percepcji sztuk walki w Europie. W końcowej części pracy znajdująemy ponadto spisy tabel i ilustracji, zestawienia piśmiennictwa i innych źródeł, *Indeks ważniejszych pojęć, terminów i skrótów*, *Indeks nazwisk* oraz – dla czytelnika zagranicznego, angielskojęzycznego – *Summary* i *Contents*.

We *Wstępie* autor tłumaczy, że ‘europejska perspektywa’ w tytule pracy odnosi się do współczesnej percepcji sztuk walki w Europie – zarówno popularnej i naukowej. Powiązanie teorii z praktyką wynika tu z zasady praktycznego studiowania opisywanych dróg samorealizacji, a także dopełniania ujęć teoretycznych realizacyjnymi, zwłaszcza pedagogicznymi postulatami i wskazaniem. Autor starał się uwzględnić szeroki wymiar antropologiczny i kulturowy, moralno-społeczny i pedagogiczny, psychologiczny i filozoficzny oraz aspekty religijne i zdrowotne (s. 9–11). We *Wprowadzeniu* przedstawiona jest skrótowo zawartość treściowa pracy, okoliczności powstania rozprawy i uwarunkowania dostępności źródeł, a także uwagi o duchowości Japończyków według długoletnich obserwacji jednego z polskich księży misjonarzy (s. 12–15).

Pierwsza część składa się z czterech rozdziałów, w których autor ukazuje kolejno zakres problematyki i typy orientacji badawczych, definicje podstawowych pojęć, analizę literatury przedmiotu. Na uwagę zasługuje wskazanie na specyficzne metody badań – np. *shūgyō* jest jednocześnie indywidualną formą poznania i samopoznania empirycznego i „rozwiniciem metody obserwacji uczestniczącej jako fizyczna (psychofizyczna) praktyka sztuk walki lub systemów medytacyjnych. Jest praktyką cielesną, powiązaną z doskonaleniem duchowym i postępem moralnym (jako forma ascezy). Jest również formą poznania psychofizycznego” (s. 23–24). Stanowi więc rodzaj oryginalnej metody epistemologicznej na miarę nowego systemowego paradygmatu nauk o człowieku i kulturze (por: s. 24–25).

W rozdziale 1.3 dotyczącym konstrukcji humanistycznej teorii dalekowschodnich sztuk walki znajdujemy nawiązanie do sieciowej przestrzeni wzajemnych powiązań paradygmatu syste-

---

¹ Pracę wykonano w ramach badań statutowych Ds.-58 nt. „Wartości i wzory kulturalne w sporcie – badania komplementarne i porównawcze” finansowanych przez MNiI.

mowego oraz metodologicznych uwag Lyotarda i Gadamera, dotyczących badań interpretacyjnych. Interesujące są wskazania na interdyscyplinarne związki i teoretyczne inspiracje – zwłaszcza koneksje z teoriami kultury – a także odniesienia do dorobku badaczy zagranicznych i krajowych. W podsumowaniu tych rozważań autor stwierdza, że „teoria sztuk walki, jako systemów psychofizycznych (wychowawczych i samorealizacyjnych) i kulturowych, powinna zawierać się w obszarze wspólnych zainteresowań humanistycznej teorii kultury fizycznej i ogólnej teorii antropologicznej – człowieka i społeczeństwa” (s. 57). We fragmencie dotyczącym metodologii badań podjętych w pracy (rozdział 1.4) czytamy o łączeniu metod zastanych i wywołanych, o komplementarnym stosowaniu różnych metod i perspektyw badawczych i na temat paradygmatu systemowego (s. 57–66). Przyjęta została definicja ‘teorii’ według P. Sztompki, zgodnie z którą jest to „Wszelki zespół założeń ontologicznych, epistemologicznych i metodologicznych, abstrakcyjnych pojęć oraz ogólnych twierdzeń o rzeczywistości mający dostarczyć wyjaśnienia dostępnej wiedzy opisowej na jej temat oraz ukierunkować dalsze badania” (s. 60).

Według powyższej definicji w części II (2.1. *Prolegomena filozofii sztuk walki*) znajdujemy pogłębiony wykład o epistemologii nowoparadygmatycznej (s. 67–89). Autor wykazuje się tutaj dużą erudycją, sięgając do wielu publikacji z dziedziny filozofii nauki i dokumentując swe wypowiedzi licznie przytaczanymi cytatami. Kolejny fragment poświęca ontologii i aksjologii sztuk walki, celowo łącząc obydwie podstawowe kategorie filozoficzne, jako że „Sfery bytu, istnienia i rzeczywistości tychże psychofizycznych systemów przenikają się ze sferą wartości, która jest dla nich w dużym stopniu konstytutywna i esencjalna” (s. 89).

Cynarski wyjaśnia sens obecnej w drodze sztuk walki ‘pozytywnej ascezy’, która nie deprecjonuje cielesności lecz wskazuje na moralny i duchowy cel psychofizycznych ćwiczeń. Istotny jest tu związek praktyki (medytacji, treningu technicznego sztuk walki) z zasadami etycznymi zawartymi w kodeksach honorowych, przysięgach poszczególnych szkół i zwyczajach przekazywanych w tradycyjnym przekazie bezpośrednim. Niektóre zasady sztuk walki mają charakter uniwersalny, co dotyczy elastyczności, ekonomii wysiłku, równowagi, psychofizycznej koncentracji, a także dążenia do harmonii, opanowania agresji, samodyscypliny, osobowego doskonalenia, szacunku dla drugiego człowieka. Autor wyjaśnia pluralizm wartości w różnych odmianach japońskich i opisuje różnice w ideologicznych podbudowach niejapońskich sztuk walki.

W kolejnych dwóch rozdziałach przedstawiony jest rys historyczny i ewolucja azjatyckich sztuk walki w ich drodze z Dalekiego Wschodu na Zachód. Następnie wyjaśniane są różne percepcje i sposoby pojmowania zespołu sztuk walki (*budō*) oraz relacje i związki sztuk walki i sztuk pięknych (na gruncie wybranych teorii estetycznych). Cynarski przedstawia kilka propozycji typologii lub systematyzacji sztuk walki (s. 178–183). Analizuje zagadnienie mistrzostwa w sztukach walki (s. 184–189). W rozdziale 2.5 *Duchowy wymiar sztuk walki jako systemów samorealizacji* znajdujemy następujące rozstrzygnięcie definicyjne: „Sztuką walki określić można każdą formę psychofizycznej aktywności powiązanej z określoną tradycją walki wręcz lub władania bronią, mającą na celu rozwój osobowy, wiążącą metody nauczania z doskonaleniem w wymiarze duchowym” (s. 192). Zagadnienie duchowych wymiarów sztuk walki skłoniło autora do analiz z gruntu teologii i psychologii, w ich związkach z etyką normatywną i mistyką, z problemem rozwoju duchowego i dążeniem do oświecenia lub świętości.

Rozdziały od siódmego do dziesiątego drugiej części poświęcone są ewolucji technik i metod, którym towarzyszy adaptacyjna zmiana wiodących idei i celów (od sztuki zabijania do sportu walki, szlachetnej sztuki samoobrony lub systemu wychowawczego), walorom wychowawczym i utylitarnym, związkom z klasyczną chińską medycyną i kulturą zdrowia oraz odpowiedzialności mistrza – nauczyciela sztuk walki.

W części trzeciej noszącej tytuł *Interpretacje wymiarów antropologicznych i społecznych humanistycznej teorii dalekowschodnich sztuk walki* znajdujemy szereg interesujących rozważań dotyczących języka symbolicznego sztuk walki w którym istotnie odnajdujemy pewne kulturowe archetypy. W rozdziale o antropologii sztuk walki znajdujemy bezpośrednie odniesienie do tzw. antropologii integralnej, gdyż badania człowieka sztuk walki wymagają uwzględnienia jego potrzeb religijnych, problemów moralnych i w szczególności kultury fizycznej i zdrowia. Dłuż-

szy fragment poświęcony został 'dynamicznej kobiecie ponowoczesnej', która także dość często przyjmuje współcześnie rolę wojownika (s. 289–307).

Rozdział 3.3. jest wprowadzeniem do socjologii sztuk walki, wyjaśniając jej przedmiot i wskazując miejsce w teorii sztuk walki. W dalszych podrozdziałach interpretowany jest problem komercjalizacji tej dziedziny kultury fizycznej, jej instytucjonalizacji (skala makro) i perspektywy mikrosocjologicznej (*Dōjō jako grupa społeczna*, s. 326–329).

Podsumowanie pełni funkcję klamry spinającej treść i przyczynia się do lepszej przejrzystości oraz spójności całej wypowiedzi. Znajdujemy tu wyjaśnienie, że zaprezentowana w rozprawie teoria ukazuje historię i ewolucję sztuk walki, klasyfikację ich różnorodności, ich wielowymiarowość, a także opis procesu kształtowania się samej tej teorii. Droga sztuk walki jest wzorem edukacyjnym wskazującym na ideał szlachetnego człowieka twórczego – *homo creator nobilis*. Humanizm sztuk walki opiera się na uniwersalnej zasadzie „chronь wszelkie życie”. Autor zestawia też swe podstawowe tezy: o nastawieniu ćwiczących raczej perfekcjonizm niż rywalizacjonizm, o internalizacji zasad sztuk walki przez nauczycieli tychże, o zachodzących na tym obszarze procesach usportowienia i komercjalizacji, o marginalnych związkach uprawianych w Europie sztuk walki z buddyzmem, o archetypowym wzorze moralnym wojownika podejmowanym także przez kobiety (s. 335–336).

W *Posłowiu* autor zestawia dane źródłowe i analizę percepcji sztuk walki w krajach Dalekiego Wschodu oraz formy ich percepcji dzisiejszej na Zachodzie. Wypunktowane zostały uproszczenia i nieporozumienia, a także wartości przypisywane sztukom walki o proveniencji azjatyckiej i przyczyny popularności owych orientalnych form sportu.

Cynarski okazał się nie tylko znawcą tematu i jednym z twórców orientalnej filozofii sportu, jak autora omawianej pracy określa ks. prof. Stanisław Kowalczyk, ale także twórcą oryginalnej, humanistycznie zorientowanej teorii. Teoria ta wpisuje się do ogólnej teorii kultury fizycznej a zarazem w obszar szerszej refleksji nad człowiekiem i kulturą. Jest to bodajże pierwsza tego typu rozprawa ujmująca szerokie spektrum zagadnień społeczno-kulturowych, filozoficznych czy także pedagogicznych w odniesieniu do wschodnioazjatyckich sztuk walki (nie będących często sportami rywalizacji) i współczesnego fenomenu kulturowego *martial arts*.

Czytelnik może dodatkowo sięgnąć do kilkuset pozycji zestawionej tu literatury (s. 365–392), przy czym wszystkie te publikacje mają swe odniesienie do treści pracy w postaci przypisów, co świadczy o metodologicznej dyscyplinie i konsekwencji. Wśród autorów cytowanych publikacji oraz w *Indeksie nazwisk* znajdujemy wielu przedstawicieli nauk o kulturze fizycznej, socjologii, filozofii, badaczy sztuk walki, specjalistów różnych dziedzin z kraju i zagranicy; z Europy, Stanów Zjednoczonych, Japonii i innych krajów świata.

Występujące w pracy terminy obce (pochodzące m.in. z języków azjatyckich) i główne pojęcia języka zaproponowanej teorii czytelnik znajdzie w starannie opracowanym indeksie (s. 393–401). W ogóle książka wydana jest bardzo starannie i estetycznie, a wykonane przez Cynarskiego zdjęcia z pobytu w Japonii zdobią okładkę i ilustrują książkę, wzbogacając jej treść.

Monografia rzeszowskiego badacza otrzymała pochlebne recenzje wydawnicze profesorów Zbigniewa Krawczyka i Kazimierza Obodyńskiego. Krawczyk zwrócił uwagę na olbrzymią wiedzę autora i jego talent badacza-teoretyka, Obodyński zaś – na umiejętność łączenia mistrzowskiego poziomu umiejętności praktycznych w kilku odmianach sztuk walki ze sprawnością teoretyka-interpretatora i eksplikatora, oraz że „sformułowana przez Cynarskiego oryginalna teoria dalekowschodnich sztuk walki stanowi wartościowy wkład w dziedzinę nauk o kulturze fizycznej”. Wypada dodać, że mogłoby to być podręcznik proponowanego – przez autora *Teorii i praktyki* – przedmiotu „teoria i praktyka sztuk i sportów walki” dla studentów uczelni wyższych wychowania fizycznego (s. 337). Szczерze polecam książkę Cynarskiego także studentom innych kierunków i osobom zainteresowanym badaniami, teorią lub pogłębioną refleksją nad współczesnymi drogami sztuk walki i systemów psychofizycznej samorealizacji.